

Аналітика та прогнозування поведінки економічних агентів за допомогою державних програм підтримки бізнесу

Філоненко Д. В., студент
ORCID ID 0000-0000-0000-0000

Науковий керівник: Вовк О.М., д.е.н, доцент
КПІ ім. Ігоря Сікорського, Україна

Протягом останніх десяти років економіка України зазнавала негативного впливу від зовнішніх чинників, з найбільших це анексія Криму та Донбасу, COVID-19 та повномасштабна війна. З метою відновлення стабільного та стійкого розвитку економіки потрібно налагодити економічний цикл, грошовий оборот, збільшити ВВП тощо. Ключову роль в цьому відіграють підприємства, як великі гіганти, що виготовляють готову продукцію, так і малий та середній бізнес (надалі - МСБ), що надають різноманітні послуги, адже третинний сектор (сфера послуг) складає більше половини економіки України. Саме МСБ забезпечує майже 64 % доданої вартості, 37 % податкових надходжень та 82 % працевлаштування найманих працівників в Україні [3]. Схожа ситуація і в Європі, де частка МСБ становить майже 98 % всіх підприємств та забезпечує майже 85 % від усіх нових робочих місць [1].

Україна, як країна з перехідною економікою, не перша хто реалізовує програми підтримки МСБ, оскільки закордоном вони використовуються давно і є досить поширеними, особливо в Європі. Серед них варто звернути увагу на Small Business Act for Europe (SBA), прийняття якого стало першою програмою підтримки МСБ у 2008 році та стало прикладом для будь-яких наступних дій та програм, беручи за основу 10 принципів цього акту [1]. Іншою великою та більш сучасною програмою є COSME, що надає фінансування для старту та розвитку бізнес ідеї, розширює доступ до ринків, створює умови для розвитку конкуренції та заохочує підприємницьку діяльність. Ця програма функціонувала з 2014 по 2020 роки з бюджетом у понад €2.3 млрд [4].

Звісно, що державні програми підтримки МСБ мають як свої переваги, так і недоліки. Основними перевагами є стимулювання економічного розвитку, створення нових робочих місць, розширення доступу до фінансових ресурсів, сприяння інноваціям та технологічному розвитку, підтримка бізнесу під час економічних криз, пандемії чи війни. Саме тому програми державної підтримки МСБ можуть використовуватися як інструмент управління та прогнозування поведінки суб'єктів господарювання.

Державні програми підтримки МСБ допомагають створювати нові підприємства чи розвивати вже існуючі. Відповідно збільшується кількість суб'єктів господарювання, а отже збільшується грошовий оборот в економічному циклі, збільшуються платежі до бюджету, зростає ВВП. Створюються нові робочі місця, зменшується безробіття, збільшується споживання, а отже знову збільшується грошовий оборот в економічному циклі країни. До того ж суттєва частка нових підприємств реалізують свою унікальну бізнес ідею чи технологію, що сприяє розвитку інновацій, підвищують продуктивність, конкуренцію на ринках, забезпечують сталий розвиток нових секторів і галузей економіки.

У часи економічного спаду державна підтримка допомагає вижити підприємствам, які не мають достатньо обігового капіталу або капіталу для інвестування в основні фонди. Допомагає втримати економіку держави і відновити її розвиток при подоланні кризових факторів.

Попри численні переваги, програми державної підтримки МСБ мають певні недоліки, а саме: ризик корупції, неефективна реалізація, ризик нерівномірного розподілу. Задля уникнення використання ресурсів за нецільовим призначенням або підприємством, яке їх не потребує чи не відповідає меті програми, важливо забезпечити прозору систему відбору учасників та контролю використання програмних коштів, в іншому випадку програма не

дасть запланованого результату і будуть неефективно витрачені кошти з державного бюджету. Існує ризик нерівномірного розподілу інвестицій в розрізі економічних регіонів залежно від їх розвиненості: чим розвиненіший регіон, тим більше програм. Також має значення достатність коштів в бюджеті для їх фінансування, а тому обсяги державної підтримки щороку можуть змінюватися. Іншим фактором є “opportunity cost” або вартість альтернативи, тобто витрачені кошти могли б бути використаними в іншій галузі, як от замість підтримки МСБ збільшити фінансування військово-промислового сектору та армії. Проте під час війни підтримка бізнесу теж потрібна, зважаючи на перспективу майбутнього відновлення економіки.

В Україні програми державної підтримки МСБ набули особливого поширення під час COVID-19, щоб дати бізнесу можливість відреагувати на різку зміну попиту, логістики та умов ведення діяльності. Найбільш популярною стала програма «Доступні кредити 5-7-9 %», яка на початку була націлена на розвиток мікро підприємництва та стартапів, але реагуючи на зовнішні фактори (пандемію та війну), програма змінювалася і діяла як ефективний інструмент впливу на поведінку суб’єктів економічної діяльності та економіки в цілому. З початком війни, ця програма стала ефективним інструментом для підтримки агросектору в період невизначеності. За даними Мінфіну обсяг виданих кредитів за програмою «5-7-9 %» становить понад 113 млрд грн.

Залучивши банки, як агентів для її реалізації, які застосовували свою експертизу для оцінки кожного проекту, програма дала поштовх до зростання кредитування в напрямку МСБ та зменшення вартості кредитних ресурсів. В той же час забезпечила розвиток банківських послуг за рахунок зростання конкуренції в банківській сфері, оскільки зрівняла цінові умови кредитування для всіх банків, що були учасниками програми, і змусила шукати альтернативи розвитку для інших. Перевагою програми «5-7-9 %» є дешеві кредити одночасно з вимогою контролю цільового використання коштів та відповідність критеріям для участі в ній. Бізнесу, щоб отримати такі кредити, необхідно було вести прозору діяльність і звітність, що також стимулювало нові якісні зміни. Крім того, якість обслуговування кредитного портфелю за такою програмою є досить високою, що формує у бізнесу культуру відповідального ставлення до повернення кредитів. Феномен цієї програми в правильному плануванні, прозорих процедурах, постійній адаптації до змінних умов, широкому колу банків-учасників та зацікавленості бізнесу.

Серед переліку інших ефективних державних програм варто згадати «Робота», що надає гранти підприємцям на розвиток свого бізнесу у певних сферах, є більш орієнтованою на малий та мікробізнес. Також програма часткової компенсації вартості придбаної техніки вітчизняного виробництва, що стимулює внутрішніх виробників та надає їм конкурентні переваги з закордонними аналогами. Багато програм реалізуються спільно з іноземними партнерами, наприклад EU4Business [2], що надає пільгові позики для підприємців, мікрофінансування та гранти; гранти від програми USAID для малих та середніх підприємств. Спільні з іноземними інвесторами програми є вигідними для держави, так як залучають зовнішні інвестиції та збільшують привабливість для іноземних інвесторів.

Підсумовуючи, державні програми підтримки бізнесу це одне з рішень, що допомагає прогнозувати та стимулювати поведінку економічних агентів, спрямовуючи їх на розвиток економіки країни.

Література:

1. Підтримка малого та середнього підприємництва. Урядовий портал <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostantnya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva>
2. Южаніна Н. (12.10.2023), Програми фінансової підтримки для бізнесу – жовтень 2023 року. «Дебет-кредит». <https://news.dtkr.ua/society/economics/86497-programi-finansovoyi-pidtrimki-dlia-biznesu-zovten-2023-roku>
3. COSME- Europe’s programme for small and medium-sized enterprises. European Commission. https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/cosme_en

4. The EU and Small Businesses. *EuroNet – Business in EU*. <http://www.erionet.org/>